

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Розглянуто та проведено аналіз основних підходів до оцінювання конкурентоспроможності підприємства. Визначено необхідність оцінки та розвитку конкурентоспроможності малих підприємств як основи для стабілізації економіки країни. Виділено та запропоновано основні підходи до оцінювання конкурентоспроможності малих підприємств.

Аннотация. Рассмотрены и проанализированы основные подходы к оценке конкурентоспособности предприятия. Определена необходимость оценки и развития конкурентоспособности малых предприятий как основы для стабилизации экономики страны. Выделены и предложены основные подходы к оценке конкурентоспособности малых предприятий.

Annotation. The main approaches to the assessment of the competitiveness of the enterprise are examined and analysed. The necessity of assessment and development of the competitiveness of small businesses as the base for the country's economic stability are identified. General approaches to evaluating the competitiveness of small businesses are outlined and proposed.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, мале підприємство, підходи до оцінювання.

Розвиток економіки України тісно пов'язаний із вирішенням проблеми конкурентоспроможності підприємств. Загалом, конкурентоспроможність – здатність підприємства до реалізації конкурентних переваг, які дають йому змогу ефективно розвиватися порівняно з іншими підприємствами на внутрішньому та зовнішньому ринках [1]. В Україні малий бізнес як самостійне соціально-економічне явище розвивається в складних умовах економічного стану і стикається з різними проблемами. Оцінка конкурентоспроможності підприємства дасть змогу з'ясувати його сильні та слабкі сторони, а також чинники, які впливають на ставлення покупців до підприємства, і, як результат, на зміну його частки продажу на конкретному товарному ринку.

Дослідження питання конкурентоспроможності малих підприємств та її оцінки висвітлені в працях багатьох як зарубіжних, так і вітчизняних вчених.

Визначальна роль малого підприємництва в соціально орієнтованій ринковій економіці створює необхідність відповідного теоретичного та науково-методичного забезпечення оцінки його конкурентоспроможності в нашій країні. Але на сьогодні це питання недостатньо розглянуте як у науковому, так і в практичному аспектах, тому потребує подальшого вивчення та вдосконалення.

Мета дослідження – аналіз основних підходів до оцінювання конкурентоспроможності підприємств та визначення найбільш ефективних для оцінки конкурентоспроможності малих підприємств і для її подальшого підвищення.

Конкурентоспроможність малого бізнесу (підприємництва) – це багатофакторна та узагальнююча економічна категорія, що характеризує здатність його суб'єктів досягати цільових ринкових позицій завдяки компаративній і/або конкурентній перевазі відносно інших учасників "ринкової гри", забезпечується виробництвом комерційно перспективної продукції (робіт, послуг) та ефективною діловою стратегією [2].

У світовій практиці застосовуються кілька підходів до оцінювання конкурентоспроможності підприємства.

Самостійний напрям утворюють підходи до оцінювання конкурентоспроможності підприємств, які базуються на теорії рівноваги підприємства і галузі А. Маршалла та теорії чинників виробництва [3]. Під рівноважним розуміється такий стан, коли у підприємства не існує стимулу для переходу в інший стан, тобто для зміни обсягів виробництва чи обсягів продажів. В умовах рівноваги кожний із чинників виробництва використовується з однаковою й одночасно найбільшою продуктивністю.

Окрему групу утворюють методи визначення конкурентоспроможності підприємства, засновані на теорії ефективної конкуренції Дж. Б. Кларка [4]. У центрі теорії ефективної конкуренції знаходиться розробка критерію для наявного рівня конкурентоспроможності підприємства, достатнього для підтримки ефективної господарської діяльності. Істотною особливістю даного підходу є можливість прив'язки конкурентоспроможності підприємства до визначених тимчасових проміжків. Це дозволить підприємствам розглядати динаміку реальних ринкових процесів як функцію чи взаємозв'язок зі змінами самої характеристики конкурентоспроможності.

Заслужують на увагу підходи до оцінювання конкурентоспроможності підприємства, які пов'язують її рівень з показниками якості продукції, що випускається. Об'єктивний підхід до оцінки якості припускає порівняння товару досліджуваного виробника з аналогічним товаром фірми конкурента. За своєю суттю вона близька до поняття "конкурентоспроможність товару", тому що припускає порівняння двох товарів за ступенем задоволення ними потреб

Заслугує на увагу також структурний підхід, за яким рішення щодо дотримання тієї чи іншої позиції на ринку підприємство приймає з урахуванням рівня монополізації галузі, тобто концентрації виробництва і капіталу, бар'єрів для нових підприємств, які вступають до галузевого ринку. До числа основних перешкод на шляху нових конкурентів звичайно відносять: економічність великомасштабного виробництва, ступінь диференціації продукції, абсолютну перевагу витратах, розмір капіталу, необхідний для організації ефективного виробництва.

Більш повно оцінити конкурентоспроможність підприємств дає змогу функціональний підхід, який полягає у визначенні співвідношення: витрат, цін, завантаження виробничих потужностей, обсягів випуску продукції, норм прибутку тощо. Прикладом визначення конкурентоспроможності може служити методика американської консультаційної фірми "Дан енд Бредстріт", яка враховує три групи показників ринкової діяльності: ефективності виробничо-збутової діяльності організації – відношення чистого прибутку до чистих продажів, відношення чистого прибутку до чистої вартості матеріальних активів, відношення чистого прибутку до чистого оборотного капіталу, інтенсивності використання основного й оборотного [5].

Аналіз підходів до оцінювання конкурентоспроможності засвідчив, що для малих підприємств найбільш прийнятним є функціональний підхід середньозваженої величини показників, оскільки він включає загальні показники, які є прийнятними для загальної більшості малих підприємств та дає змогу оцінити конкурентоспроможність товарів на конкретних ринках, визначити ефективність діяльності організації, враховуючи конкурентоспроможність та ефективність кожного товару, розрахувати показники стійкості підприємства і прогнозувати ці показники на декілька років.

Як індикатори-показники для малих підприємств можуть виступати такі показники та характеристики: конкурентоспроможність продукції; якість, надійність продукції; відмітні властивості товарів; імідж підприємства; відносна частка ринку; рівень витрат; методи продажу; рентабельність реалізації; темп зростання виручки від реалізації; фінансові коефіцієнти; компетенція та досвід персоналу; рівень плинності кадрового складу; ефективність обслуговування тощо.

Таким чином, із зазначеного можна зробити висновок, що в загальному вигляді алгоритм оцінювання конкурентоспроможності малих підприємств складається з таких етапів:

визначення мети оцінювання конкурентоспроможності (обґрунтування претензій на зовнішні інвестиційні ресурси, виявлення резервів економічного зростання, інші цілі поточного управління);

вибір групи підприємств-конкурентів з урахуванням можливостей отримання необхідної первинної інформації для оцінювання конкурентоспроможності;

визначення груп ключових показників конкурентоспроможності, які підлягають оцінюванню;

розрахунок одиничних, групових, інтегральних показників конкурентоспроможності для кожного підприємства; обґрунтування висновку про рівень конкурентоспроможності об'єкта оцінювання та розробка заходів, спрямованих на поліпшення або утримання конкурентних позицій.

Отже, можна зробити висновок, що процес оцінки конкурентоспроможності малих підприємств є необхідною умовою успішного функціонування на ринку. Адже результати оцінки можна використовувати як інформаційну базу для прийняття управлінських рішень зі стратегічних питань, при плануванні інноваційної, технічної та продуктової політики, а також використовувати при визначенні резервів конкурентоспроможності й посиленні конкурентних позицій підприємства на конкретному ринку.

Наук. керівн. Кулешова Н. В.

Література: 1. Управління конкурентоспроможністю підприємства : навч. посібн. / С. М. Клименко, О. С. Дуброва, Д. О. Барабась та ін. – К. : КНЕУ, 2006. – 527 с. 2. Дмитренко Н. М. Конкурентоспроможність переробних підприємств малого бізнесу в АПК : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 "Економіка та управління підприємствами" / Н. М. Дмитренко. – Дніпропетровськ, 2008. – 21 с. 3. Маршалл А. Принципы экономической науки / А. Маршалл. – М. : Прогресс, 2003. – Т. 1. – 415 с. 4. Кухарук А. Д. Класифікація та аналіз методів оцінки конкурентоспроможності промислових підприємств [Електронний ресурс] / А. Д. Кухарук. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals>. 5. Чепурна О. П. Деякі аспекти оцінки конкурентоспроможності суб'єктів господарювання / О. П. Чепурна // Вісн. СевНТУ. Економіка і фінанси. – 2009. – Вип. 98. – С. 180–185.